

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/33, p. 213-225

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12782>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Ali ARSLAN – Doç. Dr. Cevat EKER

This article was checked by iThenticate.

TÜRKÇE 6, 7, 8. SINIF DERS KİTAPLARININ PISA OKUMA BECERİLERİNE GÖRE İNCELENMESİ*

Murat İNCE** – F. Dilek GÖZÜTOK***

ÖZET

Bu araştırmada, Türkçe 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarının PISA Okuma Becerileri Değerlendirme Çerçevesine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışmadır. Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinleri format ve türleri PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesinde yer alan “metnin sunumu, metin formatı, metin türü, metne yaklaşımlar, metnin kullanım amaçları” açılarından incelenmiştir. Yapılan doküman incelemesi sonucunda, PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesi ve 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin özellikleri çizelgelerde sunulmuş ve metinlerin özellikleri yüzdelerle değerlendirilerek raporlaştırılmıştır. Frekans çizelgeleri ile bulgular yorumlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; Türkçe 6, 7, 8. sınıf öğretim programı kılavuzunda -PISA uygulamasında da yer alan- sürekli ve süreksiz metinlere yer verildiği bilgisine karşın, ders kitaplarında listeler, tablolar, grafikler, şemalar, ders programları, kataloglar, endeksler ve formlardan oluşan süreksiz metinler yer almamaktadır. Türkçe 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarında PISA uygulamasında yer alan karma ve çoğul metin türlerinin yer almadığı tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde, çoğunlukla öyküleme (hikâye) türü metinler bulunmaktadır. Bunlara ek olarak; PISA uygulamasında yer alan tartışma ve yönerge türlerindeki metinlerin ders kitaplarında yer almadığı belirlenmiştir. Araştırmada sonuçları ışığında; ders kitaplarında metin çeşitliliğinin sağlanması için, Türkçe ders kitaplarının, alan uzmanları, metin yazarları, Türkçe öğretmenleri, program geliştirme, ölçme ve değerlendirme uzmanlarından oluşan bir komisyon tarafından yeniden hazırlanması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe 6, 7, 8. Sınıf ders kitapları, PISA, PISA okuma becerileri alanı.

* Bu çalışma, 26-28 Ekim 2017 tarihleri arasında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Eğitim Programları ve Öğretim Derneği tarafından Marmaris’te düzenlenen 5. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi. El-mek: muratince20@hotmail.com

*** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi. El-mek: dgozutok@hotmail.com

**INVESTIGATION OF TURKISH 6TH, 7TH, 8TH GRADE
TEXTBOOKS ACCORDING TO PISA READING LITERACY****ABSTRACT**

The aim of the study is to investigate Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks according to the PISA Reading Skills Assessment Framework. Descriptive research design was used in the study. The format and types of reading texts in Turkish 6th, 7th and 8th grade textbooks were examined in terms of “text form, text type, text approach, text usage purposes” in the framework of PISA reading skills assessment. As a result of the document analysis, the characteristics of the texts included in the PISA reading skills assessment framework and in the 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks were presented in the tables. Findings were interpreted by frequency tables. According to the findings of the research, Turkish textbooks did not contain non-continuous texts consisting of lists, tables, graphics, schemas, course schedules, catalogues, indexes and forms. It was determined that there were no mixed and multiple text in Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks. Mostly narration text types were available in Turkish textbooks. Furthermore; it was determined that argumentation and instruction text types were not available in the textbooks. As a result of the study; it was obvious that there was no variety amongst the texts in the books according to PISA reading literacy, and that most texts were narratives. Based on the research results, it is recommended that Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks should be re-written in line with opinions of experts, academicians, copywriters and teachers.

STRUCTURED ABSTRACT

Reading skills in the contemporary world are seen as an important element of development and change in an individual, social and economic sense. In the 21st century, when information technology was used extensively, Pont and Werquin (2001) emphasized the need to be successful individuals in reading skills to understand electronic mail, electronic mail, and global exchange of information. In this respect, the success of individuals in their reading skills has become a prerequisite for success in other disciplines within the education system, as well as for various occupational areas for adult individuals (Cunningham and Stanovich, 1998). Similarly, the European Commission (2001) notes the importance of reading skills in all areas of education and training; indicates that reading skills contribute to the lifelong learning process of individuals and contribute to individual personal development.

In the international tests such as PISA and TIMSS, it is seen that the achievements of the students in Turkey are not at the desired level. Particularly; in terms of reading skills, it is clear in the PISA 2012 and 2015 that the ranking of Turkey are in the last place where the results are not as expected. On the basis of this reason, the achievement levels of the students from the Ministry of National Education (MoNE) Turkish 6th, 7th and 8th grade curriculum developed and implemented by

Turkish Studies

showing the general failure of the international education researches such as PISA did not meet expectations in 2012 and 2015 PISA. Despite the fact that the curricula have been renewed for these reasons, it has been necessary to question the quality of the Turkish textbooks because of the inability to make progress in the international education researches and in particular to the poor performances of the students in the field of reading skills, which play a key role in the education process.

Purpose of the Study

The aim of the study is to investigate Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks according to the PISA Reading Skills Assessment Framework. The following research questions are formulated for the purpose of investigation:

1. In terms of “text format” in PISA reading skills, what are the characteristics of reading texts in 6th, 7th and 8th grade textbooks in Turkish?
2. In terms of “text type” in PISA reading skills, what are the characteristics of reading texts in 6th, 7th and 8th grade textbooks in Turkish?
3. In terms of “text approach” in PISA reading skills, what are the characteristics of reading texts in 6th, 7th and 8th grade textbooks in Turkish?
4. In terms of “text usage purposes” in PISA reading skills, what are the characteristics of reading texts in 6th, 7th and 8th grade textbooks in Turkish?

Method

Descriptive research design was used in the study. The format and types of reading texts in Turkish 6th, 7th and 8th grade textbooks were examined in terms of text form, text type, text approach, text usage purposes” in the framework of PISA reading skills assessment. As a result of the document analysis, the characteristics of the texts included in the PISA reading skills assessment framework and in the 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks were presented in the tables. Findings were interpreted by frequency tables.

Results

According to the findings of the research, Turkish textbooks did not contain non-continuous texts consisting of lists, tables, graphics, schemas, course schedules, catalogues, indexes and forms. It was determined that there were no mixed and multiple text in Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks. Mostly narration text types were available in Turkish textbooks.

Furthermore; it was determined that argumentation and instruction text types were not available in the textbooks. As a result of the study; it was obvious that there was no variety amongst the texts in the books according to PISA reading literacy, and that most texts were narratives.

Based on the research results, it is recommended that Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks should be re-written in line with opinions of experts, academicians, copywriters and teachers. The types and characteristics of texts included in the PISA reading skills assessment framework can be used as a criterion in preparing texts in Turkish textbooks. In particular, the reading skills acquired in the courses related to the mother tongues of the countries with high scores in the PISA reading skills test and the textbooks used in these countries can be analyzed comparatively to investigate how a curriculum and international assessments such as PISA have achieved this high score. In the light of the evaluations, suggestions for the solution of the problems related to texts in the Turkish textbooks and the achievements of reading skills in Turkish 6, 7, 8th grade curriculum can be recommended.

Keywords: Turkish 6th, 7th, 8th grade textbooks, PISA, PISA reading literacy.

1. Giriş

Çağdaş dünyada okuma becerileri bireysel, toplumsal, ekonomik anlamda gelişimin ve değişimin önemli bir ögesi olarak görülmektedir. Hauser, Edley Jr, Koenig ve Elliott (2005), kişisel hedeflere ulaşmada ve toplum içinde katılımcı bireylerin yetişmesinde okuma becerilerinin önemine dikkat çekmişlerdir. Çağdaş toplumdaki her vatandaşın gereksinimi olan okuma, bireylerin internette araştırma yaparken, gazete okurken, oy kullanırken, raporları değerlendirirken, elektronik postaları ve faturaları incelerken gereksinimini duyduğu çok önemli bir beceridir. Bilgiye ulaşmanın temel ve kolay yollarından biri olan okuma becerileri yaşamın her alanında bireyin başarısını etkileyen bir etmendir.

Bloom (1995), öğrenme eyleminin bir unsuru olarak, okuma becerisine dikkat çekmektedir. Ayrıca, temel eğitimde elde edilen okuma becerisinin, sonraki yıllarda gerçekleşen öğrenmeleri büyük ölçüde etkilediğini vurgulamaktadır. Okuma becerisi ve öğrencilerin akademik başarıları üzerine araştırmalar yapan Fidan ve Baykul (1994), Berberoğlu ve Kalender (2005) gibi araştırmacılar, uluslararası sınavlarda Türk öğrencilerin başarısızlık nedenlerinin okuma becerilerindeki eksikliklerinden kaynaklandığını belirtmektedirler.

Okuma becerisi anlama ile doğrudan ilgilidir. Anlama görülen, işitilen, okunanların algılanması ve kavranmasıdır (Smith, 2010). Okuma becerisi açısından anlama, metinlerin iletisini algılama eylemidir. Bilgi teknolojilerinin yaygın bir biçimde kullanıldığı 21. Yüzyılda, Pont ve Werquin (2001), internet ortamındaki yazıların, elektronik postaların anlaşılması ve küresel çapta bilgi alışverişinin yaygınlaşması için okuma becerilerinde başarılı bir birey olmanın gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Bu doğrultuda, bireylerin okuma becerilerinde gösterdiği başarı, hem eğitim sistemi içerisinde yer alan diğer disiplinlerdeki başarı için gerekli bir temel, hem de yetişkin bireyler için çeşitli mesleki alanlarda ön koşul haline gelmiştir (Cunningham ve Stanovich, 1998). Benzer şekilde, Avrupa Komisyonu (2001) okuma becerilerinin, eğitim ve eğitimle ilgili tüm alanlardaki önemine dikkat çekmekte; okuma becerisinin bireylerin yaşam boyu öğrenme sürecine katılımını sağladığını ve bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunduğunu belirtmektedir.

Özetle, okuma becerisi bireylerin, modern topluma uyum sağlamasında, kişisel gelişimini gerçekleştirmesinde eğitim ve iş yaşamında başarıya ulaşmasında anahtar bir rol üstlenmektedir.

1.1. PISA Okuma Becerileri

PISA her üç senede bir matematik, fen bilimleri ve okuduğunu anlama alanındaki okuryazarlık yeterliklerinden birisine odaklanmaktadır ve bu bakımdan diğer uluslararası sınavlarla karşılaştırıldığında, PISA'nın daha kapsamlı bir proje olduğu söylenmektedir (Bennet, 2009). PISA, öğrencilerin, matematik, fen ve okuma becerileri okuryazarlıklarının, öğrencilerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik göstergelerinin değerlendirildiği bir uluslararası eğitim araştırmadır. PISA, OECD üyesi 34 ülke ve üyesi olmayan 31 diğer ülkedeki zorunlu eğitimini tamamlamış 15 yaşındaki öğrencilerin ihtiyaç duydukları temel bilgi ve becerilere hangi ölçüde sahip olduklarını göstermektedir (OECD, 2011). PISA uygulamasında, zorunlu eğitimlerini tamamlamış 15 yaşındaki öğrencilerin öğrendiklerinin ne kadarını anımsayabildiklerinin yanında, öğrendiklerini okul içinde ya da okul dışındaki sosyal ortamlarda ne ölçüde kullanabildiklerinin belirlenmesi de önem taşımaktadır (Acar, 2008). PISA uygulamasına ilk kez 2003 yılında katılan Türkiye, okuma becerileri alanında 2009 sonuçlarına göre, uygulamaya katılan 69 ülke arasında 39. sırada yer almıştır. PISA 2015 sonuçları incelendiğinde, Türk öğrencilerin beklenen düzeyde bir performans göstermediği; hatta öğrencilerin puan ortalamalarının 2003 yılında elde edilen sonuçların da altında kaldığı ortaya çıkmıştır. Türk öğrenciler PISA 2003'de okuma becerileri alanında ortalama 441 puan almışlardı, 2015'de ise ancak 428 puan ortalamasına ulaşabilmişlerdir (OECD, 2016). Türkiye Cumhuriyeti PISA 2003'de okuma becerileri alanında 40 ülke arasında 33. sırada yer almaktaydı, 2015'de ise toplam 72 ülke arasında ancak 50. sırada yer alabilmiştir (OECD, 2016).

PISA, okuma becerilerini bireylerin okuduklarını anlaması, metindeki iletiyi yorumlayabilmesi ve okuduklarıyla ilgili kendi düşüncelerini yansıtabilmesi olarak tanımlamıştır (OECD, 2013).

OECD (2011), PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesinin, okuma becerileri alanındaki soruların değerlendirme çalışmalarına dayanak oluşturduğunu ve değerlendirme sonuçlarının raporlaştırılması için bir ölçüt sağladığını açıklamıştır. PISA'da yer alan okuma becerileri değerlendirme çerçevesi, metnin sunumu, metin formatı, metin türü, okuyucunun metne yaklaşımı ve metnin kullanım amaçları başlıkları altında açıklanmıştır.

1.2. PISA Okuma Becerileri Değerlendirme Çerçevesi

Metin formatı:

PISA'da metinler dört farklı formatta verilmektedir. Bunlar:

a) *Sürekli Metinler:* Paragraflar halinde düzenlenmiş cümlelerden oluşur. Sürekli metinler formatına örnek olabilecek basılı metinlere, gazete makaleleri, bilimsel makaleler, romanlar, kısa hikâyeler, incelemeler ve mektuplar gösterilebilir. Dijital formattaki sürekli metinler ise incelemeler, bloglar ve yazılı raporlardır.

b) *Süreksiz Metinler:* Süreksiz metinler listeler, tablolar, grafikler, şemalar, metro veya otobüs duraklarının haritaları, ders programları, kataloglar, endeksler ve formlardan oluşmaktadır. Bunlar; basılı ve dijital formatta olabilir.

c) *Karma metinler:* Sürekli ve süreksiz formattaki metinlerin bir arada verildiği metinler olarak tanımlanabilirler. Örneğin; karma metnin içerisinde, paragraf ve grafikler iç içe olabilmektedir (Kennedy, 2009).

d) *Çoğul metinler:* Birden fazla farklı metnin bir araya getirildiği metinlerdir. Farklı metinler birbirini tamamlayabilirler ya da zıt görüşleri içinde barındırabilirler. Bireylerden, farklı metinler arasındaki benzerlik veya farklılıkları anlayabilmesi ve yorumlayabilmesi beklenir (OECD, 2011).

Metin türü:

PISA’da (2011) kullanılan metin türleri ve kısa tanımları şu şekildedir:

a) *Tanımlama (Description)*: Bu metinler (Ek: 2), genellikle “ne?” sorusuna yanıt verir ve nesnelere özelliklerini niteler. Tanımlamaya örnek olarak bir gezi yazısındaki veya günlükteki bir yerin tanımı, bir katalog, bir coğrafya haritası ve bir kullanma kılavuzundaki özelliğin, işlevin veya işlemin tanımı verilebilir.

b) *Öyküleme (Narration)*: Bu metinler (Ek: 2), çoğunlukla “ne zaman?” sorusuna yanıt verir. Öykülemeye örnek olarak romanlar, kısa hikâyeler, oyunlar, biyografiler, karikatürler ve gazete haberleri verilebilir.

c) *Açıklama (Exposition)*: Bu metinler (Ek: 2), bilgiyi kavramlar veya zihinsel kurgular şeklinde sunar ve çoğunlukla “nasıl?” sorusuna yanıt arar. Açıklayıcı makaleler kavramlar, zihinsel kurgular veya kişisel görüşlerle ilgili bilgi verir (Grabe, 2008). Açıklamaya örnek olarak bilimsel makaleler, nüfusun değişimini gösteren bir grafik, kavram haritası ve çevrimiçi bir ansiklopedideki girdiler verilebilir.

d) *Tartışma (Argumentation)*: Bu metinler (Ek: 2), kavramlar ya da önermeler arasındaki ilişkiyi açıklar ve çoğunlukla “neden?” sorusuna cevap verir. Bir editöre yazılan mektup, bir poster ilanı, çevrimiçi bir foruma gönderilen yazılar, bir kitap ya da filmin internet tabanlı incelemeleri tartışma türü örneklerindedir.

e) *Yönerge (Instruction)*: Bu metinler (Ek: 2), bir eylemin veya bir işin “nasıl yapılacağı?”, hangi aşamalar kullanılarak gerçekleştirileceği konusunda açıklama sağlar. Yönergelere örnek olarak, yemek tarifi, ilk yardım aşamalarını gösteren şemalar, yazılımları kullanma yönergeleri verilebilir (OECD, 2011).

Okuyucunun metne yaklaşımı:

PISA’da okuyucunun metne yaklaşımı üç açıdan ele alınmaktadır, bunlar; bilgiye ulaşma ve bilgiyi hatırlama, bilgileri bir araya getirme ve yorumlama, kendi düşüncelerini yansıtma ve değerlendirme yaklaşımlarıdır (OECD, 2011).

Basılı ve dijital formatta, *bilgiye ulaşma ve bilgiyi hatırlama* yaklaşımı, bilgiyi metnin içinden bulmayı ve seçmeyi kapsar. Okurlar, bu yaklaşımı barındıran metinlerde belirli bilgileri arar. Örneğin; “Tren saat kaçta hareket edecektir?” “Makaleyi kim yazmıştır?” gibi. Bu biçimdeki sorularda, istenen bilgiyi bulmak oldukça basittir çünkü bilgi, metinde açık biçimde verilir (Koda, 2009).

Bilgileri bir araya getirme ve yorumlama yaklaşımında, okurun metni tam olarak anlaması, problem çözme ve neden-sonuç ilişkilerini bütünüyle kavrayıp metindeki bilgileri, duygu ve düşünceleri yorumlaması gerekmektedir.

Kendi düşüncelerini yansıtma ve değerlendirme yaklaşımında, okurun metne bağlı kalmaksızın önceki bilgilerinden yararlanmayı bilmesi gerekmektedir. Metne göre düşünceler yansıtılırken, okurlar kendi deneyim veya bilgilerini metinle ilişkilendirerek yargılara varabilmelidir (OECD, 2011). Bu yaklaşımın olduğu metinlerde, okurlar kendi sözcükleriyle metinle ilgili düşüncelerini aktarabilmelidir.

Metnin kullanım amaçları:

Metnin kullanım amaçları, yazarın metni oluşturma amacı ile ilişkilidir. PISA’da metnin kullanım amaçları şu başlıklar altında ele alınmaktadır:

Turkish Studies

a) *Kişisel metinler*: Bireyin ilgi alanlarına göre oluşturulan metinlerdir. Mektuplar, kurgusal hikâyeler, biyografiler ve bireyin merakını tatmin etmesi için okunan ve boş zamanlarda okunan bilgilendirici metinler, kişisel metinlere örnek olarak verilebilir.

b) *Kamusal metinler*: Toplumu bir bütün olarak ilgilendiren etkinlik ve uğraşlarla ilgili metinleri kapsar. Kamuya ait resmi belgeler, tartışma biçimindeki blok yazıları, haber sitelerindeki kamuya ait yazılar ve makaleler kamusal metinlere örnek olarak verilebilir.

c) *Eğitsel metinler*: Metinler, bir konu hakkında bilgilendirme amacına yöneliktir. PISA'ya göre eğitsel metinlerde okurdan beklenen “öğrenmek için okuma” yapmasıdır (Upton, 2008).

d) *Mesleki metinler*: Bireyin, iş yaşamını kolaylaştırıcı ve destekleyici unsurları içinde barındıran metinlerdir. Bu metinler, okurların iş ararken gazetelerin ilân bölümlerini incelemelerine veya işyerindeki kuralları öğrenmelerine yardımcı olabilir (OECD, 2011).

1.3. Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitapları

PISA gibi uluslararası eğitim araştırmalarındaki genel başarısızlık neden gösterilerek 2004'de Türk Eğitim Sisteminde Türkçe dersinin de içinde olduğu beş dersin programı hazırlanmıştır. Hazırlanan ve her sınıfta yalnızca bir yıl deneme uygulaması yapılarak, deneme uygulaması sırasında ders kitapları da yazdırılan Türkçe 6.sınıf 2006'da, 7. Sınıf 2007'de ve 8. sınıf programı da 2008'de uygulamaya konmuştur.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının ders kitaplarında bulunmasını zorunlu gördüğü ölçütler ve Türkçe 6, 7, 8. sınıf öğretim programında yer alan “okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler” incelendiğinde, Türkçe ders kitaplarında metin çeşitliliğinin sağlanmasının, roman, tiyatro eseri, biyografi ve otobiyografi türlerinde metinlerin olmasının ve içinde grafik, afiş, endekslerin bulunduğu metinlere yer verilmesinin önemi vurgulanmaktadır (MEB, 2006).

Eğitimde reform uygulaması gibi sunulan bu programlar uygulanarak öğrenim gören öğrencilerin 2012 ve 2015 PISA uygulamalarında başarı düzeyleri yine beklentileri karşılamamıştır. PISA uygulamalarında okuma becerileri alanında, Türk Eğitim Sisteminin ürünü olan gençlerin ana dilleri Türkçe'yi okuduklarında istenen düzeyde anlamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programlarının bu gerekçelerle yenilenmesine karşın, uluslararası eğitim araştırmalarında bugün de ilerleme sağlanamaması ve özellikle bilgiye ulaşmanın temelinde yer alan ve bireylerin eğitim öğretim sürecinde anahtar bir rol oynayan okuma becerileri alanında öğrencilerin düşük performans göstermeleri, ders programlarında belirlenmiş olan hedefleri/kazanımları gerçekleştirmek üzere yazılmış ve Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış Türkçe ders kitaplarının niteliğini sorgulamayı gerektirmiştir. Bu araştırmada, Türkçe 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarının PISA Okuma Becerileri Değerlendirme Çerçevesine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, bu amaçlara ulaşmak için aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. PISA okuma becerileri “metin formatı” açısından, Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin özellikleri nelerdir?

2. PISA okuma becerileri “metin türü” açısından, Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin özellikleri nelerdir?

3. PISA okuma becerileri “okuyucunun metne yaklaşımı” açısından, Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin özellikleri nelerdir?

4. PISA okuma becerileri “metnin kullanım amaçları” açısından, Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin özellikleri nelerdir?

2. Yöntem

Bu araştırmada, Türkçe 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarının PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışmadır. Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinleri format ve türleri PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesinde yer alan “metnin sunumu, metin formatı, metin türü, metne yaklaşımlar, metnin kullanım amaçları” açılarından incelenmiştir. Doküman incelemesi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsayan bir araştırma yöntemidir (Bryman, 2004). Yıldırım ve Şimşek (2006), doküman incelemesinin, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsadığını belirtmiştir. Doküman incelemesi yoluyla yapılan sentezler, o alanda yapılmış bütün eserleri belirli özelliklere göre sınıflandırabilme özelliğine sahiptir (Çepni, 2012). Eğitim odaklı araştırmalarda ders kitapları, öğrenci ve öğretmen kitapları, ders ve ünite planları, program yönergeleri, eğitimle ilgili resmi belgeler doküman incelemesinin veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen, 1998). Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde, doküman incelemesinin aşağıda belirtilen üç aşamada yapıldığı vurgulanmaktadır (Balcı, 2011):

- ✓ Belgelere ulaşılması
- ✓ Belgelerin orijinalliğinin kontrol edilmesi
- ✓ Belgelerin anlaşılması

Bu araştırmada da başlangıçta, alanyazın taranmış ve ilgili kaynaklara ve belgelere ulaşılmıştır. Ardından, belgelerin gerçekliğinin ve anlaşılır olduğunun doğrulanması için alan uzmanlarının görüşlerine ve önerilerine başvurulmuştur. Son olarak da, Türkçe 6, 7, 8. Sınıf okuma metinlerinin bulunduğu Türkçe dersi kitapları, öğretmen kılavuz kitapları ve PISA ile ilgili raporlar ayrıntılı bir şekilde alan uzmanlarıyla birlikte incelenmiştir.

2.1. Veri Toplama Araçları

Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerinin incelenmesi için doküman incelemesi yapılmıştır. PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesine göre, Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin özelliklerinin incelenebilmesi için bir form hazırlanmış ve form, alan uzmanlarının görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarının dönütleri ve görüşleri çerçevesinde, forma araştırmanın amaçları ile örtüşen bazı yeni ölçütler eklenerek son biçimi verilmiştir. Doküman incelemesi, yukarıda belirtilen formdaki ölçütler doğrultusunda Bülent Ecevit Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim dalında görev yapan bir öğretim üyesi ve Zonguldak ilinde MEB’e bağlı Anadolu lisesinde ve bir ortaokulda çalışan toplam üç Türkçe Öğretmeninden oluşan Türkçe 6, 7, 8 sınıf Öğretim Programını İnceleme Grubu (TÖPİG) ile yapılmıştır.

2.2. Verilerin Analizi

Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan toplam 47 metin ve öğretmen kılavuz kitabı doküman incelemesi ile değerlendirilmiştir. Türkçe 6, 7, 8. Sınıf Öğretim Programı Analizi için Ölçütler Formunun kullanıldığı çalışmada, TÖPİG ile ortak bir çalışma yürütülmüştür. Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan okuma metinleri format ve türleri PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesinde yer alan “metnin sunumu, metin formatı, metin türü, metne yaklaşımlar, metnin kullanım amaçları” açılarından incelenmiştir. Çalışmada 9. sınıfa ait ders kitabı değerlendirme dışı tutulmuştur, çünkü ortaöğretim 9. sınıftan itibaren Türkçe derslerinin yerini, Türk Edebiyatı ve Ortaöğretim Dil Anlatım dersleri almaktadır. Yapılan doküman incelemesi sonucunda, PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesi ve 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan

metinlerin özellikleri çizelgelerde sunulmuş ve metinlerin özellikleri yüzdelerle değerlendirilmiştir. Frekans çizelgeleri ile bulgular yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan toplam 47 metin ve öğretmen kılavuz kitabı doküman incelemesi yapılarak değerlendirilmiştir. Türkçe 6, 7, 8. Sınıf Öğretim Programı Analizi için Ölçütler Formunun kullanıldığı çalışmada, TÖPİG ile ortak bir çalışma yürütülmüştür. Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesinde yer alan “metin formatı, metin türü, okuyucunun metne yaklaşımları, metnin kullanım amaçları” açılarından incelenmiştir.

6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin PISA’daki metin formatı açısından özellikleri Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1

Türkçe 6, 7, 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin PISA Metin Formatı Açısından Özellikleri

Metin Formatı	f	%
Sürekli Metin	47	100
Toplam	47	100

Çizelge 1 incelendiğinde, 6, 7 ve 8. sınıflar Türkçe ders kitapları okuma metinleri, PISA’daki metin formatı ölçütleri açısından incelendiğinde, kitaptaki bütün metinlerin sürekli metinlerden oluştuğu belirlenmiştir. 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında süreksiz metin, karma ve çoğul metin bulunmamaktadır.

6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin PISA’daki metin türü açısından özellikleri Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2

Türkçe 6, 7, 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin PISA Metin Türü Açısından Özellikleri

Metin Türü	f	%
Öyküleme	29	62
Açıklama	12	25
Tanımlama	6	13
Toplam	47	100

Çizelge 2’de, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri, PISA’daki metin türü ölçütü açısından incelendiğinde, ders kitabındaki metinlerin %62 sinde öyküleme, %25 inde açıklama ve %13 ünde de tanımlama türleri kullanılmıştır.

6, 7 ve 8. Sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin PISA'daki metne yaklaşımlar açısından özellikleri Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 3

Türkçe 6, 7, 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin PISA Metne Yaklaşımlar Açısından Özellikleri

Metne Yaklaşımlar	f	%
Bilgiye ulaşma ve bilgiyi hatırlama	12	26
Bilgileri bir araya getirme ve yorumlama	25	53
Kendi düşüncelerini yansıtma ve değerlendirme	10	21
Toplam	47	100

6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki metinler, metne yaklaşımlar ölçütü açısından incelendiğinde, %53 bilgileri bir araya getirme ve yorumlama, %26 bilgiye ulaşma ve bilgiyi hatırlama, %21 inde de kendi düşüncelerini yansıtma ve değerlendirme yaklaşımlarını içermektedir.

6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin PISA'daki metnin kullanım amaçları açısından özellikleri Çizelge 4'de verilmiştir.

Çizelge 4

Türkçe 6, 7, 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin PISA Metnin Kullanım Amaçları Açısından Özellikleri

Metnin Kullanım Amaçları	f	%
Eğitsel Metinler	31	62
Kişisel Metinler	15	36
Kamusal Metinler	1	2
Toplam	47	100

Çizelge 4'de, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki okuma metinleri, PISA'daki metnin kullanım amaçları ölçütleri açısından incelendiğinde, metinlerin %62 sinin eğitsel metin %36 sınıfın kişisel metin olduğu görülmektedir. Metinlerin %2 si kamusal metin olma özelliğini yansıtmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitabındaki okuma metinleri, PISA da yer alan okuma becerileri değerlendirme çerçevesi açısından incelendiğinde;

- Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin tamamının sürekli metinlerden oluştuğu ortaya çıkmıştır.
- Türkçe öğretim programı kılavuzunda sürekli ve süreksiz metinlere yer verildiği belirtilmesine rağmen, ders kitaplarında, PISA'daki metin formatlarından süreksiz metinlerin yer almadığı tespit edilmiştir. Bu bulgunun, PISA uygulamasına katılan öğrencilerin başarısını etkileyen

önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir, çünkü PISA okuma becerileri alanında bulunan metinlerde listeler, tablolar, grafikler, şemalar, ders programları, kataloglar, endeksler ve formlar gibi süreksiz metinler sıklıkla yer almaktadır.

- Türkçe ders kitaplarında PISA uygulamasında yer alan karma ve çoğul metinler bulunmamaktadır. Karma ve çoğul metinler, öğrencilerin metinler arasındaki ilişkiyi anlamasını, analiz ve sentez gibi üst düzey bilişsel becerileri kazanmalarına olanak tanıyan metinlerdir.

- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde, çoğunlukla öyküleme (hikaye) türündeki metinler bulunmaktadır. Metin türlerinden açıklama ve tanımlama da ders kitaplarındaki metinlerde yer almaktadır. Ancak, PISA uygulamasında yer alan tartışma ve yönerge gibi metin türleri ders kitaplarında bulunmamaktadır.

- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler PISA'daki okuyucunun metne yaklaşımı açısından incelendiğinde, metinlerin büyük kısmında bilgileri bir araya getirme ve yorumlama yaklaşımı bulunmaktadır. Ders kitaplarında, metne yaklaşım olarak bilgiye ulaşma ve hatırlama ile kendi düşüncelerini yansıtmaya ve değerlendirme yaklaşımlarına daha az yer verilmiştir.

- Türkçe ders kitaplarındaki metinler PISA'daki metnin kullanım amaçları ölçütü göz önünde bulundurularak incelendiğinde, metinlerin büyük kısmı eğitsel metinler olarak ortaya çıkmaktadır. Ders kitaplarında, kişisel metinlere de yer verilmiştir, ancak ders kitaplarında kamusal ve mesleki metinlerin yeterli ölçüde yer almadığı belirlenmiştir.

Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının incelenmesi sonucunda, MEB'in ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının ders kitaplarına dair öngördüğü bazı ölçütlerin ve özelliklerin kitaplarda yer almadığı açıktır. PISA okuma becerileri alanında metin olarak sıklıkla karşılaşılan endekslerin, grafiklerin, haritaların olduğu süreksiz metinlere ve öğrencilerin kendi düşüncelerini ifade etmelerine yardımcı olabilecek karma ve çoğul metinlere ders kitaplarında hiç yer verilmemesi, öğrencilerin PISA okuma becerileri alanında ve okuma becerileri kazanımlarına ulaşmalarında yetersiz kalmalarının bir nedeni olarak değerlendirilebilir.

Süreksiz metinler, öğrencilerin metinde verilen bilgileri çözümlemesini, yorumlamasını, metinde yer alan şekil, harita ya da grafikten çıkarımlarda bulunmasını, analiz ve sentez yapabilmesini sağlayan bir metin formatıdır (Çiftçi, 2010; Karadağ, 2012). Özellikle, süreksiz metinlerin ders kitaplarında yer almamasının öğrencilerin okuma becerileri alanındaki akademik başarısını doğrudan etkilediği söylenebilir. Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında bu türden metinlere hiç yer verilmemiş olması, ders kitaplarının hem Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının belirttiği ölçütler hem de PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesindeki özellikler bakımından yeniden incelenmesini ve yazılmasını gerektirmektedir.

Alanyazında, metinlerle ilgili sunulan çizelgeler ve şekillerde yer alan bulgularla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili araştırmalar bulunmaktadır. Berberoğlu ve Kalender (2005), Ertürk (2008) gibi araştırmacılar Türkçe ders kitaplarında metin çeşitliliğinin sağlanmadığını, metinlerin çoğunlukla hikâye türünde ve sürekli metinlerden oluştuğunu belirtmektedir. Berberoğlu, Arıkan, Demirtaşlı, İş Güzel ve Özgen Tuncer (2009), Saatçioğlu (2014), Coşkun (2014) gibi araştırmacılar da, MEB'in hazırlamış olduğu Türkçe öğretim programlarında yer alan kazanımların, ders kitaplarındaki metinlerin içerikleriyle örtüşmediğine; metinlerin öğrencileri üst düzey bilişsel becerilere alıştırmaya konusunda yetersiz kalacağına dikkat çekmektedir.

5. Öneriler

Çalışmanın bulguları ve sonuçları ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Turkish Studies

- PISA okuma becerileri testinde bulunan süreksiz, karma ve çoğul metinlere Türkçe 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarında yer verilmediği tespit edilmiştir. Ders kitaplarında metin çeşitliliğin sağlanması için, Türkçe ders kitapları, alan uzmanlarından, metin yazarlarından ve Türkçe öğretmenlerinden oluşan bir komisyon tarafından yeniden hazırlanmalıdır. PISA okuma becerileri değerlendirme çerçevesinde yer alan metin türleri ve özellikleri, ders kitaplarındaki metinlerin hazırlanmasında bir ölçüt olarak kullanılabilir.

- Özellikle PISA okuma becerileri testinden yüksek puan alan ülkelerin ana dilleriyle ilgili derslerde yer alan okuma becerileri kazanımları ve bu ülkelerde kullanılan ders kitapları karşılaştırmalı olarak analiz edilerek, nasıl bir öğretim programı ile PISA gibi uluslararası değerlendirmelerde bu yüksek puan başarısına ulaştıkları araştırılabilir. Değerlendirmeler ışığında, Türkçe 6, 7, 8. sınıf öğretim programındaki okuma becerileri kazanımları ve Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, O. (2008). PISA sonuçları ışığında Türkiye'nin rekabet gücünün değerlendirilmesi. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271251457r2163.PISA_Sonuclari_Isiginda_Turkiye_nin_Rekabet_Gucunun_Degerlendirilmesi.pdf adresinden 16 Mayıs 2015 tarihinde alınmıştır.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma*. (9. Baskı.) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Berberoğlu, G. ve Kalender, İ. (2005). Öğrenci başarısının yıllara, okul türlerine, bölgelere göre incelenmesi: ÖSS ve PISA analizi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4(7), 21-35.
- Berberoğlu, G., Arıkan, S., Demirtaşlı, N., İş Güzel, Ç. ve Özgen Tuncer, Ç. (2009). İlköğretim 1-5. sınıflar arasındaki öğretim programlarının kapsam ve öğrenme çıktıları açısından değerlendirilmesi. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*. Ocak-Şubat, Sayı: 1, 9-48.
- Bennet, E. (2009). *An investigation of the influence of metacognition, reading comprehension skill, and background knowledge on studying* (Doctoral dissertation) Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3212531).
- Bloom, B. S. (1995). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (Çev. D. Ali Özçelik), (2. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bogdan R. C. ve Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research for education. and introduction to theory and methods*. Third Edition., New York: MA, Allyn&Bacon.
- Bryman, A. (2004). *Social research methods*. (8th Ed.). New York, Oxford University Press.
- Coşkun, İ. (2014). *Türkiye'de eğitim başarısındaki eşitsizlikler: PISA 2012 ve Ankara örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 22 Mart 2014 tarihinde alınmıştır.
- Cunningham, A. E. and Stanovich, K. E. (1998). Early reading acquisition and its relation to reading experience and ability 10 years later. *Developmental Psychology*, 33(6) 934-945.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. (6. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çiftçi, Ö. (2010). İlköğretim Türkçe öğretim programındaki okuduğunu anlama kazanımlarının bilişsel beceriler yönünden değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 21(3), 63-78.

- European Commission (2001) *European report on the quality of school education sixteen quality indicators*, Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg.
- Fidan, N. ve Baykul, Y. (1994). İlköğretimde temel öğrenme ihtiyaçlarının karşılaştırılması *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2) 43-56.
- Hauser, R. M., Edley Jr, C. F., Koenig, J. A. and Elliott, S.W. (2005). Measuring literacy: performance levels for adults, *The National Academies Press*, Washington, D.C. <http://www.nap.edu/read/11267/chapter/1> adresinden 13 Nisan 2015 tarihinde alınmıştır.
- Karadağ, Ö. (2012). Anlama becerileri açısından Türkçe dersi öğretim programı'na (6, 7, 8. Sınıflar) eleştirel bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1), 23-36.
- Kennedy, G. (2009). *The relationship between reading comprehension skill assessment methods and academic success in PISA* (Doctoral dissertation) Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 4572681).
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı) (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6-8) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Pont, B. and Werquin, P. (2001). How old are new skills. 20 Eylül 2013 tarihinde www.oecdobserver.org/news/categoryfront.php/id/659 adresinden alınmıştır.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2011). *Building on PISA'S knowledge base*. Paris: OECD Publications.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2016). *PISA 2015 Results booklet*. Paris: OECD Publications.
- Saatçioğlu, Ö. (2014). *PISA 2009 uygulamasına katılan ülkelerin okuma becerileri alt test sonuçlarının profil analizi ile değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 22 Mart 2014 tarihinde alınmıştır.
- Smith, F. (2010). *Understanding reading*. (6th. Ed.). New York: Holt.
- Upton, T. A. (2008). *Reading skills for success: A guide to academic texts*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.